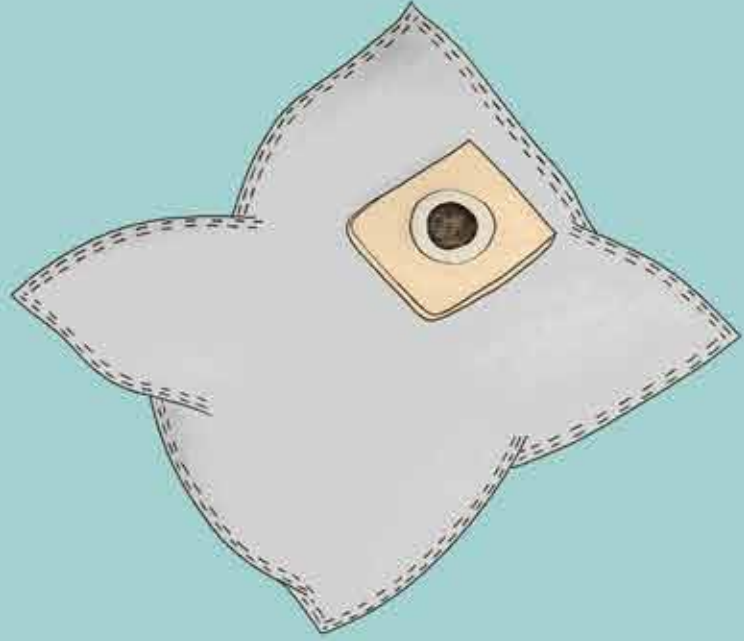
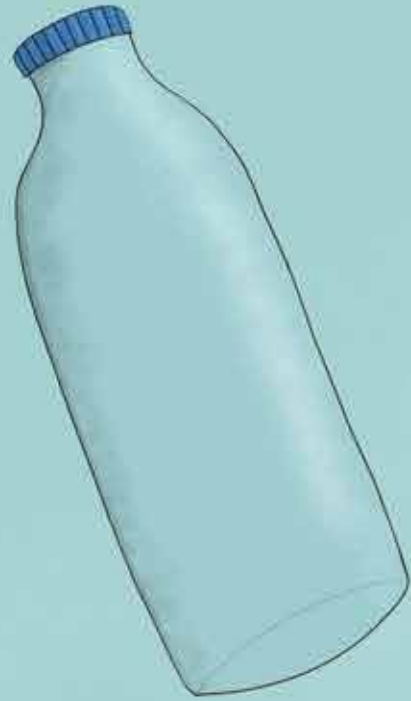


FRIDAS FANTASTISKE FÆRD



TEKST: SISSE STOCHHOLM

ILLUSTRATION: ANJA GRAM



Fridas fantastiske færd

1. udgave, 1. oplag

Trykt på lækkert genbrugspapir

Trykt hos Lasertryk.dk



Printed in Denmark 2021

ISBN 978-87-973197-0-3

Tekst: Sisse Stochholm

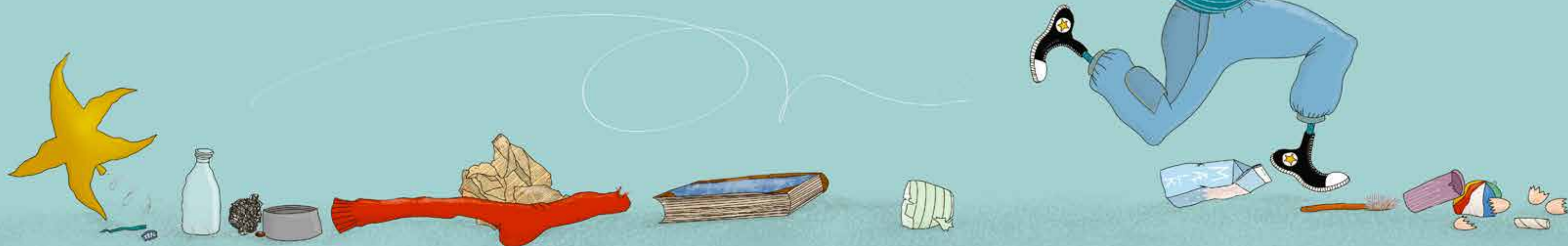
Illustration: Anja Gram / anjagram.com

Redaktion: Sisse Stochholm, Hanne Brix Vistoft
og Klaus Brendstrup Kohberg

© 2021 Randers Kommune, Affald & Genbrug

RANDERS

FRIDAS FANTASTISKE FÆRD





Hej med dig.

Her ser du Frida.

Frida er rigtig glad. Hun er lige kommet hjem fra skovtur med sin familie og sine venner. De fejrede Fridas fødselsdag i skoven, hvor de spiste boller og kage og legede fangeleg mellem træerne.

Frida fik den dejligste bamse, som hendes mormor og morfar havde købt i en genbrugsbutik. Og en sej fjernstyret bil af mor og far.

Efter fødselsdagen hjalp Frida sin mor og far med at rydde op og sortere alt det affald, som de lavede under fødselsdagsfesten. Og nu ligger Frida så her og tænker på, hvad der egentlig sker med alt det affald, man smider væk. Ved du det?

Med ét springer Frida op.

Hun roder lidt rundt i en skuffe og finder sin super-lup frem. Med luppen i hånden og Bamse under armen drøner hun ned ad trapperne og ned i gården. Frida og Bamse skal på opdagelse – de vil finde ud af, hvad der sker med affaldet...

Kom, vil du med?



Frida bor i lejlighed sammen med sin mor og far. Nede i gården er der nogle meget store skraldespande, som er gravet ned i jorden. De voksne kalder dem undergrundscontainere.

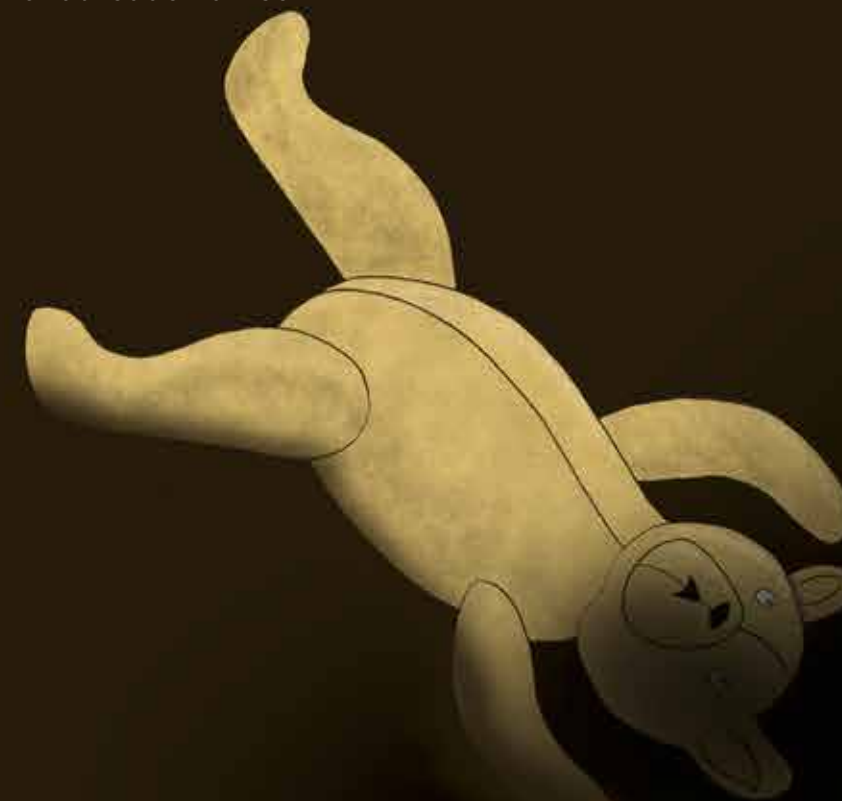
Her sorterede Frida og hendes forældre affaldet fra fødselsdagen og smed det i de forskellige undergrundscontainere. Bollen, som fætter Carl havde tabt på jorden, smed de ud til madaffald. Tillykkekortet fra mor og far og den lille kartonæske, der havde været på lægsschokolade i, smed de til papir. Det tomme syltetøjsglas skyllede de med lidt vand, tog låget af og smed det hele i nogle andre undergrundscontainere. Juicekartonen og plastikboksen, der havde været ost i, skulle også i en container for sig.



Frida er rigtig nysgerrig nu. Hun åbner låget på den ene container for at kigge ned og se, om affaldet bare er blevet væk i det store, sorte hul. For hvis det bare bliver væk, hvorfor skal man så sortere affaldet?

Bamse er også blevet meget ivrig og kan næsten ikke vente med at få lov til at kigge gennem Fridas kæmpe lup. Men Bamse er vist blevet lidt for ivrig, for han mister balancen og falder på hovedet lige ned i undergrundscontaineren. "Bamse!" råber Frida forskrækket og griber ud efter ham, men hendes arme er ikke lange nok. Hun kan ikke nå Bamse helt dernede i hullet.

Frida spurter afsted, op ad trappen, ind i lejligheden, ind i det store skab i gangen og graver sin fiskestang frem. Og så løber hun, alt hvad hun kan, tilbage til containeren for at redde Bamse.




Efter at have cyklet i et stykke tid, knalder Frida pludselig bremserne i.
Hvad er nu det?



Åhhh nej!

Da Frida kommer ned i gården igen, har skraldebilen lige tømt affaldscontaineren, og nu kører den væk.

Men hvor kører den hen? Hvor er væk? Og hvad sker der nu med Bamse? Frida er slet ikke i tvivl – hun må efter skraldebilen og redde Bamse! Hun hopper op på cyklen og ræser afsted efter skraldebilen.



Lige foran Frida ligger der en gammel sodavandsdåse, som nogen engang har smidt. Der er også et fladmast tyggegummi og et gammelt batteri. Hun samler det op og propper det i lommen. Pludselig hvirvler blæsten en masse andet affald rundt i luften, og Frida får noget fedtet ispapir i hovedet.

Hun bliver faktisk lidt vred nu, for hun ved godt, at man ikke bare må smide sit affald i naturen. Frida har nemlig lært, at det kan være farligt både for dyrene og naturen, når der ligger affald og flyder på den måde.

Det lykkes også Frida at fange en vinflaske, noget ispapir, en pizzabakke, et cigaretskod og en bananskræl. Heldigvis har Frida sine superbukser på, som har lommer, der kan rumme alt i hele verden.

Skraldebilen har nu fået så stort forspring, at den næsten smutter fra Frida. Hun når heldigvis lige rundt om hjørnet, så hun ser, hvor skraldebilen drejer væk fra vejen.

Da Frida når derhen, kan hun ikke få øje på skraldebilen, men hun kan se et skilt, hvor der står Affaldsterminalen.

"Aha! Man smider sit affald ud i affaldscontainerne, og skraldebilen kører det væk hertil... Væk... det må jo så være her", tænker Frida, og går ind ad porten. Hun stiller sin cykel fra sig, imens hun tænker på, hvordan i al verden hun nu skal finde Bamse...

Inden hun når at tænke ret meget, kan hun pludselig høre noget, der larmer og buldrer og klirrer. Hvad mon det er?



Frida skynder sig efter lyden og finder ud af, at det er en skraldebil, der er ved at læsse en masse affald af.

Uh... mon Bamse kan være fanget i alt det affald? Frida trækker sin lup op af lommen og går i gang med at kigge efter ham i den store bunke af affald.

Kan du hjælpe med at finde Bamse?

Frida kan heller ikke finde Bamse, men hun kan se, at der ligger en plastikflaske, et syltetøjsglas, en makrelåse og en remouladebøtte – kan du også få øje på de ting?

“Aha!”, tænker Frida, det må være her det tomme syltetøjsglas og osteboksen fra fødselsdagen kommer hen. Har du også nogle gange noget affald hjemme hos dig, som er lavet af metal, glas eller plastik?

Hov, nu kommer Frida i tanke om, at hun jo har lommerne fulde af affald. Hun graver sodavandsdåsen og vinflasken frem, og kaster det ivrigt hen i bunken med alt det andet affald.





"Aauv....", lyder det højt inde fra bunken af affald. Frida stirrer på affaldet... Kan affald tale? Og kan det gøre ondt på glasset og metallet?

Noget af affaldet bevæger sig, og Frida får øje på en underlig lille fyr, der kravler ud af affaldsbunken.

"Øh... hej... og undskyld", skynder Frida sig at sige. Den lille fyr kigger op på Frida, imens den ømmer sig lidt.

"Nej, nej...", siger han, "det var min egen skyld. Det er jo derfor, jeg har rustning på", fortsætter han og spiller en lille melodi på de fladmaste dåser og grydelåg, han har på maven. "Men min sikkerhedshjelm var faldet af", siger han og propper en halv kokosnød oven på sit hoved.

"Jeg ledte faktisk efter sådan en lille dims, der sidder oven på en sodavandsdåse, for den kan jeg bruge til at spænde remmen på min hjelm. Og det var lige præcis sådan en dåse, du ramte mig med", smiler han stort.

Frida kigger undrende på den finurlige fætter.

"Øh... siger du, at det, du har på hovedet, er en hjelm? Og at det, du har bundet rundt om dig, er en rustning?", spørger Frida. Hun synes nemlig ikke rigtig, at det ligner de der skinnende rustninger og ridderhelme, som hun har set i den store, tykke bog hjemme hos mormor og morfar .

"Jeps", siger den lille fyr. "Og den fungerer helt perfekt – altså når jeg bare liiiige får repareret spændet, så hjelmen ikke dratter af. Bare fordi noget er lidt i stykker, betyder det jo ikke, at man bare skal smide det væk. Man kan tit reparere det, eller også kan man bruge det til at lave noget helt andet ud af – ligesom min rustning. Faktisk, så er jeg ret sikker på, at jeg kan bruge alt det, som du synes er affald."

"Wow", tænker Frida. "Det lyder lidt vildt."

"Og for resten, hej med dig da", fortsætter den lille fætter. "Jeg er Sorteringsalf, og bor her i Affaldslandet Væk – men hvem er du? Og hvad laver du her helt alene?", spørger han med store nysgerrige øjne.

Frida fortæller, hvad der er sket, og sorteringsalfen vil meget gerne hjælpe Frida med at finde Bamse.





Sorteringsalfen tager Frida med ind for at tjekke, om Bamse kunne være i det anlæg, hvor metallet, glasset og plastikken bliver finsorteret. De kan ikke se ham nogen steder, men Frida bliver helt paf.

For der flyver tomme øldåser, leverpostejbakker og makreldåser gennem luften, og der er tomme hundemadsdåser, der hopper og danser. Et andet sted er det plastikflasker, gamle remouladebøtter og kødbakker, der suser afsted og bliver sorteret fra hinanden.

Frida er overbevist om, at det er magi, der får tingene til at flyve sådan rundt. Sorteringsalfen er enig med Frida. Men han fortæller, at der også er nogle magneter og nogle voksne, som hjælper affaldet de rigtige steder hen.

Sorteringsalfen bliver så ivrig efter at fortælle, at han begynder at digte:

"Vil du vide, hvad der sker,
når du dit affald sortér?
Så kig på mig,
og jeg vil fortælle dig.
Det kommer ud at flyve,
tro mig, jeg vil ikke lyve.
Når makreldåsen og leverpostejbakken sorteres fra helt tom,
metallet aluminium kan smeltes og laves om.
Til computere, cykler og flyvemaskiner,
eller noget helt andet, der ligner.

Gamle glas uden marmelade
kan blive til nye smukke vaser, der gør blomsterne glade.
Bamsefyld, varme trøjer og nye stole,
kan vi lave ud af din gamle kjole...
Øh, nå nej, det er ud af dine tomme plastikbøtter, -flasker og -bakker,
så for dem vi bukker og takker."



Frida gør store øjne og hopper op og ned af begejstring.
"Vil det sige, at ringeklokken på min cykel kan være lavet af sodavandsdåser, der er smeltet om? Og inde i Bamses mave, der kan fyldt være lavet af gamle plastikflasker?"
"Ja, nemlig! Det er det, man kalder at genanvende, men jeg synes nu mere, det er trylleri", svarer sorteringsalfen og klapper i sine små hænder.

Åh Bamse... Frida havde nær glemt, at hun jo skal finde Bamse...
Så de skynder sig at lede videre.



Frida synes, der begynder at lugte lidt træls... Hun kigger skævt hen på sorteringsalfen for at se, om det mon er ham, der går og fiser... men han fløjter bare lige så glad, mens han viser vej.
De er nu nået hen til det sted, hvor skraldebilerne læsser madaffald af. Frida finder ud af, at det er her, lugten kommer fra. Hun rynker lidt på næsen.
"Øv, stakkels Bamse, hvis han ligger fanget imellem alle de lugtende poser."
Frida hiver sin lup frem og kigger efter Bamse. Hun kan heller ikke finde ham her. Til gengæld kan hun skimte, at der inde i skraldeposerne ligger nogle snaskede kartoffelskræller, et muggent kaffefilter, nogle æggeskaller og en halvspist bolle. Kan du også få øje på det?

Hov, nu kommer Frida igen i tanke om, at hun jo har lommerne fulde af affald. Frida stikker hænderne dybt ned i lommerne og graver bananskrællen frem. Sorteringsalfen nikker, og Frida kaster bananskrællen op til det andet madaffald.

Sorteringsalfen smiler tilfreds, spiller lidt tromme på et grydelåg på maven og begynder så igen at digte, imens Frida står og kigger på en meget stor maskine.

"En brummende maskine, der madaffald tygger,
stumper af plastikposer ud den spytter.
Laver madrester om til madmudder,
der bliver til biogas og herlig pludder.

Biogas kommer, når dine madrester slår prutter,
og bliver til så meget strøm, at det strutter,
helt ud i din lampe, fjernsyn og telefon.
Er det ikke bare kanon?
Af biogas kan vi også få dejlig varme,
så du ikke skal sidde og fryse dine arme.

Af skrællen fra dine spiste gulerødder,
kan vi lave gødning til kornet til dine rugbrød'er.
Planterne på marken, der skal gro,
har nemlig også brug for mad, kan du tro."



Frida bliver helt glad. Hun synes, det er vildt sejt, at man kan få så meget ud af gamle æbleskrog og madrester.

BIIP-BIIP-BIIP.. Frida hører pludselig en høj lyd. Det er en skraldebil, der bakker. Hun skynder sig derhen. Skraldebilen skal til at læsse papir af inde i en kæmpestor hal.

Frida får øje på en legetøjsreklame og en sammenkrøllet tegning. Hun ser også et postkort fra et andet land langt væk. Kan du også få øje på postkortet? Hvor tror du, det er fra?

Sorteringsalfen finder en avis, som han folder til en stor papirbåd. Sorteringsalfen knipser med fingrene, hopper op i båden og inviterer Frida med. Og pludselig sejler de begge rundt i en kæmpe stor bunke papir, imens de leder efter Bamse.





"Øv... Bamse er heller ikke her", sukker Frida, men kommer i tanke om, at hun jo samlede en pizzabakke op på vejen hen til Affaldslandet Væk. Hun graver den frem fra lommen og skal lige til at smide den i papirbunken.

Men sorteringsalfen kaster sig ind foran hende.

"Uh, nej nej nej,
en pizzabakke ej.
Den skal ikke smides ud som papir,
desværre ikke noget genbrug det gi'r.
For pizzabakken er fuld af fedt og ostesnask,
og det dur ikke bare at give den en gang vask.

Det rene papir og karton til gengæld,
der har vi meget bedre held.

Af det kan vi lave nye æggebakker og papir,
så du kan få spejlæg eller tegne en tapir."

Frida putter straks pizzabakken tilbage i sin lomme. Ned til den stive klat tyggegummi, ispapiret og cigaretskoddet, som hun også samlede op på vejen. Hvor mon alt det affald skal hen? Hvor tror du?

Sorteringsalfen ved det heldigvis godt, så den viser Frida hen til det sted, hvor skraldebilerne læsser restaffald af. Her lugter altså ikke for godt, men det er også her, lillebrors lorteble ender...

Frida tømmer det sidste affald ud af lommerne og ned i hullet på en tragt, der er lige så stor som et hus. Oven over tragten hænger der en kæmpestor grab, som kan flytte rundt på affaldet. Den glider ud til den ene side og begynder at åbne sig.



Men hov, hvad er det for en gul ting, der stritter ud fra grabben? Ligner det ikke et bamseben?

Frida kalder på Bamse, som nu stikker hovedet forsigtigt frem.

Jamen, det ER jo Bamse.

Bamse klynger sig fast til grabben for ikke at falde ned i affaldet. Da han får øje på Frida, lyser han op i det største smil. Frida hiver hurtigt sin fiskestang op af lommen og skynder sig at fange Bamse og hale ham i sikkerhed. Frida krammer Bamse helt tæt ind til sig.



Mens Frida og Bamse krammer, kan sorteringsalfen ikke dy sig for at digte lidt om restaffaldet. For selvom det lugter, er det ret sejt, at man også kan få noget godt ud af alt det, der ikke kan genanvendes.

"De ting, du ud til restaffald smider,
ind i en kæmpe stor ovn det glider.
Restaffaldet kan vi ikke genbruge,
det brændes og giver varme i din stue.
Og strøm, der får din lampe til at lyse,
så du ikke i mørke og kulde skal gyse.

Selvom det giver strøm, er det lidt noget møg,
for de ting, der bliver brændt, går op i røg.
Og så skal vi lave alt fra nyt
- se det er ikke bare pyt pyt.

For så skal vi hente råstoffer i miner,
og bruge strøm og vand og store maskiner.
På den måde ville vi bruge det hele op,
og det ville være et kæmpe flop.
Vores affald skal vi derfor sortere hver dag,
for så kan vi lave de ting, vi vil ha'."



Det går op for Bamse, at han måske ville være blevet brændt, hvis ikke det havde været for Frida. Han krammer hende så hårdt, han kan og udbryder: "Du reddede mig. Du er min helt!"

Sorteringsalfen smiler stort og siger:

"Frida, du er også min helt. Du sorterer nemlig dit affald, og når du gør det, så redder du tingene fra at blive brændt. Og så kan vi jo i stedet bruge dem til at lave alle mulige nye ting ud af".

Sorteringsalfen klapper Frida på skulderen.

"Faktisk, så hjælper du også med til, at vi ikke forurener luften og vandet og jorden med nogle grimme stoffer og gasser. Så du gør en kæmpe forskel".

Frida får lidt røde kinder, men hun bliver også helt stolt. Hun har aldrig rigtig tænkt over, hvor meget det egentlig betyder, at hun sorterer sit affald.



Frida har fundet Bamse og er færdig med at bruge sin lup. Hun propper den ned i lommen, og der lyder et underligt "klonk". Bamse stikker hele hovedet - ja faktisk hele kroppen - ned i Fridas lomme for at se, hvad det er.

Da Bamse kommer til syne igen, har han det batteri i hånden, som Frida samlede op fra grøftekanten. Bamse skal lige til at kyle batteriet ned til restaffaldet, men sorteringsalfen og Frida råber i kor: "NEJ, det må du ikke".

Sorteringsalfen ved godt, at det nogle gange kan være svært at finde ud af, hvordan man sorterer sit affald og får det smidt ud det rigtige sted. Men så må man bare spørge om hjælp.

Ved du, hvor batterier skal smides ud henne?

Hvis ikke, så kan Bamse nu fortælle dig, at det skal til noget, man kalder farligt affald.



Det er blevet aften. Frida er hjemme igen og ligger i sin seng med en nyvasket Bamse i armene. Frida er så glad, at hun smiler til op over begge ører.

Hun har fået Bamse tilbage. Hun har reddet nogle dyr fra at komme til skade på noget affald, som lå og flød langs cykelstien. Hun har reddet en masse ting fra at blive brændt. Og hun har lært, at hun selv kan gøre en stor forskel ved at sortere sit affald.

Frida har også fået en ny ven. Og det oven i købet en sej ven, som kan reparere ting og trylle affald om til alt muligt nyt. Frida er rigtig glad for sin nye ven. Sorteringsalfen har lovet hende, at hver gang hun kommer i tvivl om, hvordan hun skal sortere sit affald, så skal hun bare åbne køkkenskabet og kalde på ham. Så kommer han straks og hjælper.

Og hvem kunne ikke også tænke sig at være en helt hver dag med sin egen sorteringsalf i køkkenskabet?



LIDT MERE VIDEN TIL SMÅ OG STORE AFFALDSHELTE

HVAD MENER FRIDA MON MED, AT AFFALD, DER FLYDER I NATUREN OG PÅ GADEN, ER EARLIGT FOR DYRENE OG NATUREN?

Dyrene kan skære sig på affald, de kan sidde fast i det, og de kan komme til at spise noget af det. På den måde kan de komme slemt til skade eller ligefrem dø af det. Og vandet og jorden kan blive forurenede af affaldet, når det ligger der i rigtig lang tid og kun langsomt bliver nedbrudt. Et cigaretskod er for eksempel lavet af plastik, så det forsvinder ikke bare, og det kan tage op til 500 år, før en sodavandsdåse er nedbrudt. Hvis folk smider deres affald i naturen, kan vi jo heller ikke genbruge eller genanvende det.

GENBRUG ELLER GENANVENDELSE? ØH, ER DER FORSKEL?

Ja, det er der faktisk.

Genbrug er, når vi genbruger tingene som det, de er. Hvis vi f.eks. arver noget tøj, køber en stol i en genbrugsbutik eller genfylder en glasflaske med sodavand. Genbrug kan også være, hvis vi bare bruger tingene på en ny måde eller sætter dem sammen med noget andet.

Ligesom sorteringsalfens rustning. Genanvendelse er derimod, når vi hakker og smelter affaldet om til materialer, som vi kan lave helt nye ting ud af. For eksempel kan vi smelte 2 metaldåser om og lave en fin, ny ringeklokke ud af det.

Både genbrug og genanvendelse er godt. Men genbrug er faktisk det bedste, for så skal vi ikke bruge ekstra ressourcer som vand, strøm og kemikalier på at trylle affaldet om til helt nye ting.

RESSOURCE-HVAD-FOR-NOGET?

Ressourcer er alle de materialer og råstoffer, vi bruger, når vi skal lave nye ting. Det kan være sand, træ, råolie og metaller. Men det er også energi og vand.

Nogle af ressourcerne kan vi lave igen, f.eks. ved at plante et træ, men andre ressourcer som metal og fosfor, kan vi ikke selv lave nye af. De ressourcer, vi ikke bare kan lave nye af, bliver vi derfor nødt til at passe på og sørge for, at vi kan bruge igen og igen.



MEN HVORFOR ER DET EGENLIG, AT ALT DET DER AFFALDSSORTERING, GENBRUG OG GENANVENDELSE ER SÅ GODT, TÆNKER DU MÅSKE?

Når vi sorterer vores affald, kan vi bedre genbruge og genanvende materialerne. Og når vi genbruger og genanvender, sparer vi en masse ressourcer i forhold til at lave ting ud af helt nye råstoffer. Vi forurener heller ikke lige så meget med kemikalier, tungmetaller og andre giftige stoffer, der skader natur, dyr og mennesker.

Faktisk så udleder vi også meget mindre CO₂, som er en af de der klimagasser, der laver ballade med vores klima. Klimagasser gør, at det bliver varmere, så isen ved Nord- og Sydpolen smelter. Det begynder også at regne mere i Danmark, og der kommer tørke andre steder på jorden. Der kommer også flere storme og mere uvejr. Men når vi er gode til at affaldssortere, genbruge og genanvende vores affald, så udleder vi meget mindre CO₂. Vidste du f.eks., at hver gang vi laver 1 kg plastik ud af plastaffald i stedet for at lave nyt plastik ud af råolie, sparer vi klimaet for ca. 2 kg CO₂.

Ved at affaldssortere, genbruge og genanvende vores affald, hjælper vi altså både vores natur, miljø og klima – og dermed også dyrene og os selv.

HAR DU HØRT OM FN'S VERDENSMÅL FOR BÆREDYGTIG UDVIKLING?

Næsten alle lande i verden har lavet en fælles plan for, hvordan vi kan gøre verden til et bedre sted for alle mennesker og den jord, vi bor på. Det gælder både for dem, der lever i dag, men også for dem, som ikke er født endnu.

Der er i alt 17 mål, som handler om, at vi alle sammen hver især kan gøre meget for at passe på hinanden, på dyrene, på naturen og på jorden, så den ikke tager skade af den måde, vi lever på. Verdensmål 12 handler f.eks. om ansvarligt forbrug og produktion – og derfor bl.a. også om at sortere og genbruge sit affald.

VIL DU OGSÅ GERNE HAVE SORTERINGSALFENS HJÆLP TIL AT SORTERE DIT AFFALD?

Så print hans sorteringsvejledning og hæng den op på dit køkkenskab.

Find den på www.affaldskolen.dk

VIL DU GERNE VIDE ENDNU MERE OM AFFALDSSORTERING OG GENANVENDELSE?

Så kig forbi www.affald.randers.dk og www.affaldsskolen.dk

TAK FORDI DU SORTERER DIT AFFALD - DU GØR EN FORSKEL!





Har du også prøvet det der med at sortere dit affald og smide det ud i forskellige skraldespande? Og har du nogensinde tænkt over, hvad der sker med det bagefter?

Det har Frida og hendes gode ven Bamse. De tager derfor på en lille affaldsekspedition, men undervejs går det galt, og Bamse bliver fanget i en skraldebil. Nu starter Fridas eventyrlige rejse ud for at redde Bamse. Hun ender i Affaldslandet Væk, hvor der er trylleri i luften. Her møder hun sorteringsalfen, som viser hende, hvilke magiske ting, der sker med affald efter, at skraldebilen har kørt det væk...

Kom, vil du med på Fridas fantastiske færd til Affaldslandet Væk?

"Fridas fantastiske færd" er en spændende højt-læsnings- og samtalebog om affald og genbrug for de 4-8 årige og deres voksne. Bogen giver viden om affald og indsigt i vigtigheden af at sortere sit affald. Til sidst skulle både børn og voksne også gerne føle sig som helte, når de selv sorterer deres affald.

